

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-59>

УДК 336.71:334.012.64

Скорик Віталій Сергійович

здобувач ступеня «доктор філософії»,

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2336-2634>**Vitalii Skoryk**

Private Higher Educational Institution “European University”

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

FINANCIAL INCLUSION OF SMALL BUSINESSES AS A FACTOR OF ECONOMIC SUSTAINABILITY AND SOCIAL RESPONSIBILITY

Анотація. У статті досліджено фінансову інклюзію малого бізнесу як складову інклюзивного економічного розвитку в умовах цифрової трансформації та економічної нестабільності. Визначено сутність фінансової інклюзії як багатовимірного явища, що охоплює доступ до фінансових послуг, умови фінансування, фінансову грамотність і цифрову готовність підприємців. Обґрунтовано взаємозв'язок між рівнем фінансової інклюзії, економічною стійкістю малого бізнесу та соціальною відповідальністю підприємницького середовища. Проаналізовано бар'єри, що обмежують фінансову інклюзію: інституційні, інформаційні, технологічні, поведінкові. Акцентовано на необхідності комплексної політики підвищення інклюзії через державну підтримку, розвиток небанківського сектору, цифровізацію фінансових сервісів, розширення альтернативних інструментів фінансування та підвищення фінансової обізнаності підприємців. Узагальнено перспективні напрями інституційного забезпечення фінансової інклюзії малого бізнесу з урахуванням принципів сталого розвитку.

Ключові слова: фінансова інклюзія, малий бізнес, доступ до фінансів, економічна стійкість, соціальна відповідальність, цифровізація, альтернативне фінансування, фінансова грамотність, сталий розвиток.

Summary. The article reveals the theoretical and methodological foundations of financial inclusion of small businesses as a multidimensional economic phenomenon, encompassing access to financial resources, digital interaction with financial institutions, financial literacy of entrepreneurs and their ability to attract innovative forms of financing. It is determined that in the conditions of modern transformations, financial inclusion of small businesses acts not only as a means of supporting solvency and business functioning, but also as a factor in the formation of economic stability, reducing vulnerability to external shocks and increasing the level of social responsibility. It is established that financial inclusion of small businesses has not only an economic, but also an institutional and social dimension, associated with the possibility of ensuring equal conditions for access to finance for all categories of entrepreneurs, including socially vulnerable groups. The current state of financial inclusion of small businesses in Ukraine was analyzed, and the presence of structural barriers was identified: the high cost of loans, the complexity of procedures for accessing preferential financing, the limited development of the non-bank financial sector, the uneven level of digital financial readiness, and the insufficient level of financial culture among entrepreneurs. The main challenges of digital transformation in the field of inclusive financing were identified: technological inequality, insufficient accessibility of electronic financial services in rural areas, as well as cyber risks and information vulnerability of users. The tools for increasing the financial inclusion of small businesses were systematized: the development of preferential lending programs, the introduction of state guarantee mechanisms, the digitalization of access to financial products, the stimulation of alternative financing (crowdfunding, microcredit, leasing), as well as the creation of educational and consulting platforms to increase the financial literacy of entrepreneurs. As a result, financial inclusion of small businesses is identified as an important component of a sustainable economy, capable of providing wider access to resources, increasing the adaptability of the business environment, stimulating innovation, and forming the foundations of socially oriented entrepreneurship.

Keywords: financial inclusion, small business, access to finance, economic sustainability, social responsibility, digitalization, alternative financing, financial literacy, sustainable development.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальних викликів, структурної перебудови економіки та необхідності реалізації принципів сталого розвитку, малий бізнес відіграє дедалі важливішу роль як джерело інновацій, зайнятості та адаптивності економічної системи. Водночас ефективне функціонування і розвиток цього сектору значною мірою залежить від рівня його доступу до фінансових ресурсів, зокрема – до банківських послуг, кредитування, страхування, інвестиційних інструментів та цифрових фінансових сервісів. Саме тому поняття фінансової інклюзії малого бізнесу набуває стратегічного значення як передумова забезпечення його економічної стійкості, конкурентоспроможності й здатності до довготривалого розвитку.

Фінансова інклюзія охоплює не лише фактичний доступ до фінансових послуг, а й умови користування ними: вартість, гнучкість, цифрову зручність, а також рівень фінансової грамотності підприємців. У країнах із розвинутою фінансовою інфраструктурою фінансова інклюзія малого бізнесу розглядається як індикатор соціальної справедливості, інклюзивного економічного зростання та відповідального підприємництва. Водночас в українських реаліях малий бізнес часто стикається з такими бар'єрами, як високі вимоги до заставного забезпечення, непрозорі умови фінансування, обмежений доступ до альтернативних фінансових ресурсів (венчурного, краудфінансового, лізингового капіталу), а також низька адаптованість державних фінансових програм до потреб малого бізнесу.

Особливого значення набуває проблема недостатнього залучення фінансово вразливих груп підприємців – жінок, ветеранів, молоді, підприємців з інноваційних або «зелених» секторів, які потребують особливого підходу з боку як фінансових установ, так і державної політики. У цьому контексті фінансова інклюзія набуває соціального виміру: вона стає чинником формування економічної рівноваги, зайнятості, зменшення тінізації та підвищення рівня соціальної відповідальності бізнесу.

На тлі воєнних і поствоєнних викликів в Україні, що супроводжуються масовим переміщенням населення, руйнуванням логістики, зростанням ризиків і невизначеності, фінансова інклюзія малого бізнесу постає не лише як інструмент доступу до капіталу, а як механізм економічної відновлюваності, соціальної стабілізації та підтримки локальних ініціатив. Водночас наукове обґрунтування зв'язку між рівнем фінансової інклюзії малого бізнесу та його стійкістю залишається фрагментарним і недостатньо розробленим у вітчизняній економічній думці.

З огляду на викладене, актуальним є дослідження фінансової інклюзії як комплексного феномену, що поєднує фінансову, економічну й

соціальну площини функціонування малого бізнесу. Потребує поглиблення аналіз інституційних, правових, технологічних та поведінкових чинників, які впливають на рівень фінансової доступності та її вплив на сталість і соціальну відповідальність бізнес-суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансової інклюзії малого бізнесу дедалі частіше опиняється у фокусі сучасних економічних досліджень, особливо в умовах нестабільного середовища, цифрової трансформації та переосмислення ролі малого підприємництва у забезпеченні стійкості національної економіки. У публікації Буряченка А.Є. та Служенка А.Ю. [4] здійснено аналіз впливу фінансової інклюзії на соціальну стабільність в Україні в умовах глобальних турбулентностей. Автори наголошують, що доступ до фінансових ресурсів має не лише економічний, а й важливий соціальний вимір – забезпечення зайнятості, підтримка соціально вразливих груп підприємців, зменшення рівня економічного виключення. Теоретико-методологічні засади фінансової інклюзії, зокрема її понятійний апарат та чинники впливу, ґрунтовно розкрито у роботах Дудинець Л.А. та Вернея О.Є. [5; 6]. Дослідники класифікують детермінанти фінансової інклюзивності, серед яких – рівень цифровізації фінансових послуг, доступність банківської інфраструктури, державне регулювання та рівень фінансової обізнаності населення й підприємців. Проблема зв'язку між фінансовою інклюзією, добробутом населення та економічним зростанням висвітлена у дослідженні Захарченко Н.В. [7]. Автор доводить, що забезпечення ширшого доступу до фінансових інструментів для суб'єктів малого бізнесу сприяє не лише розвитку підприємницької активності, а й зменшенню тіньової економіки, стимулюванню податкових надходжень і розширенню соціальної бази сталого зростання. Інноваційний підхід до розширення фінансової інклюзії запропоновано Кошелевим І.О. [8], який досліджує вбудоване фінансування як нову форму забезпечення доступу до фінансових послуг. Автор акцентує на потенціалі інтеграції фінансових продуктів у цифрові платформи, що дозволяє малим підприємствам швидше залучати ресурси без традиційного банківського посередництва. Цифрові аспекти фінансової інклюзії, зокрема щодо обліково-аналітичного забезпечення малого бізнесу, проаналізовані Краєвським В.М., Колісник О.П. та Скорик М.О. [1], які наголошують на необхідності діджиталізації фінансових сервісів як ключової передумови підвищення інклюзивності. У ширшому контексті цифрової трансформації фінансової звітності та доступу до ресурсів ця проблема розкривається в дослідженнях Краєвського В., Скорик М., Савченко А., Поліщука С. та Скрипника С. [2], де автори обґрунтовують механізм формування вартості підприємства на

основі сучасної облікової аналітики. Вагомий внесок у вивчення зарубіжного досвіду фінансової, кредитної та інвестиційної підтримки малого бізнесу зроблено Скорик М.О., Ткаченком В.В., Марченко О.І., Гмирею В. Р. та Кучеренком В.М. [3]. У статті представлено огляд практик фінансової підтримки МСП у країнах ЄС та Азії з акцентом на інструменти державного гарантування, субсидованого кредитування, інвестиційних фондів та програм розвитку інклюзивного підприємництва. Питання розвитку малого бізнесу через призму економічної інклюзії розглядається у публікації Птащенка О.В. та Іващенко О.А. [11]. Автори акцентують увагу на необхідності інституційного посилення фінансових механізмів, що забезпечують стабільний розвиток бізнесу в умовах соціально-економічної нестабільності, а також на інструментарії інтенсифікації інклюзивного підприємництва. Огляд можливостей та ризиків цифрової фінансової інклюзії здійснено у роботі Науменкової С. та Міщенко С. [10]. Автори підкреслюють, що цифровізація фінансових послуг – хоч і відкриває нові можливості для МСП, – водночас посилює нерівність через технологічний бар'єр, що потребує державної участі у вирівнюванні доступу.

Отже, науковий дискурс засвідчує посилення інтересу до фінансової інклюзії малого бізнесу як багатогранного явища, що поєднує економічні, соціальні та технологічні аспекти. Однак у вітчизняній науковій літературі залишається недостатньо дослідженим взаємозв'язок між рівнем фінансової інклюзії та економічною стійкістю малого бізнесу, а також інституційні бар'єри залучення до фінансових сервісів з боку соціально вразливих підприємців. Актуальним є подальше дослідження практик інклюзивного фінансування в умовах воєнного та поствоєнного відновлення економіки України.

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності фінансової інклюзії малого бізнесу та визначення її ролі у забезпеченні економічної стійкості і формуванні соціальної відповідальності підприємницького середовища, а також аналіз основних бар'єрів і перспектив підвищення рівня фінансової доступності для суб'єктів малого підприємництва в умовах сучасних трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті поглиблення економічної нестабільності, зростання соціальної нерівності та технологічної трансформації глобального фінансового ринку особливої актуальності набуває формування інклюзивної фінансової системи, яка б забезпечувала доступ до якісних фінансових послуг для всіх категорій суб'єктів господарювання, включаючи малий бізнес. Роль малого підприємництва в економіці важко переоцінити: цей сектор забезпечує значну частку зайнятості, генерує гнучкість економічної структури, сприяє регіональній мобільності ресурсів і забезпечує

соціальну інтеграцію. Водночас обмеженість доступу до фінансів залишається одним із головних бар'єрів для його повноцінного розвитку.

Фінансова інклюзія малого бізнесу, як складова ширшого поняття фінансової інклюзії, відображає не лише наявність формального доступу до фінансових ресурсів, а й якість такого доступу, зокрема прозорість, своєчасність, прийнятність умов, технологічну доступність, інформаційну відкритість, а також рівень готовності підприємця ефективно користуватися фінансовими інструментами. При цьому фінансова інклюзія набуває ознак як економічної, так і соціально-інституційної категорії, що включає взаємодію з фінансовими посередниками, державними механізмами підтримки, цифровими платформами та ринковими екосистемами.

Аналіз сучасного наукового дискурсу засвідчує наявність кількох підходів до трактування сутності фінансової інклюзії. Згідно з одним із найбільш поширених підходів, фінансова інклюзія – це процес забезпечення рівного, недискримінаційного доступу до всіх необхідних фінансових послуг для широкого кола споживачів, включаючи малі підприємства, незалежно від їхнього розміру, місця розташування чи соціального статусу засновників. При цьому йдеться не лише про банківські послуги, а й про кредитування, страхування, факторинг, лізинг, доступ до інвестиційних платформ, цифрові сервіси мобільних платежів, краудфандингові інструменти тощо [4–6].

Фінансова інклюзія малого бізнесу виконує низку ключових функцій, серед яких:

- економічна (забезпечення стабільного грошового потоку, ліквідності та інвестиційного капіталу),
- інституційна (інтеграція малого бізнесу у формальний фінансовий сектор),
- соціальна (створення умов для розвитку вразливих груп підприємців, включаючи молодь, жінок, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб),
- цифрова (доступ до цифрових платформ для фінансових операцій, що суттєво знижує транзакційні витрати та розширює ринки збуту).

У теоретичній площині фінансова інклюзія малого бізнесу тісно пов'язана з поняттям економічної стійкості. Стійкість малого бізнесу розглядається як здатність підприємства протистояти зовнішнім шокам, зберігати операційну ефективність, адаптуватися до змін у середовищі та забезпечувати довготривале функціонування. Саме через ефективно працюючу фінансову інфраструктуру, доступ до оборотного капіталу, можливість залучення зовнішніх ресурсів та диверсифікації джерел фінансування малий бізнес підвищує рівень своєї стійкості [4; 6; 10].

Крім того, на сучасному етапі важливо враховувати соціальний вимір фінансової інклюзії. Фінансово доступний малий бізнес має більшу

здатність впроваджувати практики соціальної відповідальності, дотримуватись екологічних стандартів, наймати персонал із соціально вразливих категорій, формувати локальні екосистеми сталого розвитку. Таким чином, фінансова інклюзія стає не лише фактором виживання малого підприємства, а й важелем формування соціально відповідального підприємницького середовища. З огляду на багатовимірність цього явища, доцільним є систематизувати основні підходи до оцінки його структурних компонентів. У табл. 1 узагальнено ключові виміри фінансової інклюзії малого бізнесу, їх змістовне наповнення, очікувані ефекти та зв'язок із концепцією сталого розвитку.

Тож, фінансова інклюзія малого бізнесу є не лише об'єктом фінансової політики, а й інтегрованим чинником формування економічно стійкої та соціально орієнтованої підприємницької моделі. Її розширення дозволяє створити сприятливе середовище для розвитку інновацій, підвищення конкурентоспроможності та реалізації потенціалу малого бізнесу як одного з драйверів сталого економічного зростання. Подальші дослідження у цій площині повинні зосереджуватись на вивченні механізмів стимулювання фінансової інклюзії через державну політику, розвиток цифрових фінансових платформ та підвищення фінансової обізнаності підприємців.

Фінансова інклюзія малого бізнесу в Україні, попри її стратегічну важливість, залишається фрагментарною, нерівномірною та вразливою до впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. З одного боку, реалізація державних програм підтримки, розвиток фінтех-сервісів та активізація небанківського фінансового сектору відкривають нові можливості для малого бізнесу. З іншого – високий рівень ризиків, нестача фінансової грамотності,

бюрократичні процедури та відсутність реального доступу до довгострокового і дешевого капіталу створюють бар'єри для повноцінного включення малого бізнесу в інституційну фінансову систему.

На практиці більшість суб'єктів малого підприємництва орієнтовані на самофінансування та обмежене залучення зовнішніх ресурсів. За різними оцінками, лише 20–25 % малих підприємств регулярно користуються банківським кредитуванням, тоді як решта покладаються на власні ресурси, внутрішні запаси або неформальні джерела фінансування. Основними причинами низької кредитної активності є високі процентні ставки, надмірні вимоги до забезпечення, низький рівень довіри до фінансових установ, обмежена кредитна історія підприємців [4; 7].

Додатковою проблемою є обмежений доступ до альтернативних фінансових інструментів, таких як лізинг, факторинг, краудфінансування, мікрокредитування або державні гарантійні програми. Незважаючи на наявність окремих ініціатив, таких як програми «5-7-9%», фондові платформи, спеціальні кредити для бізнесу в сфері енергозбереження, реальний рівень їх охоплення малих підприємств залишається низьким через складність процедур, нестачу інформації та неготовність підприємців до формалізації бізнесу [8; 11]. Важливою складовою сучасної фінансової інклюзії виступає цифрова трансформація фінансових сервісів. На цьому напрямі Україна демонструє позитивну динаміку завдяки активному впровадженню цифрового банкінгу, розвитку онлайн-платежів, спрощенню бухгалтерського та податкового адміністрування через сервіси на кшталт «Дія.Бізнес». За даними досліджень, понад 70 % малого бізнесу використовує онлайн-банкінг для розрахунків, а частка електронного документообігу зросла у

Таблиця 1 – Фінансова інклюзія малого бізнесу: основні виміри, вплив на функціонування та відповідність принципам сталого розвитку

Вимір фінансової інклюзії	Змістовне наповнення	Очікуваний ефект для бізнесу	Взаємозв'язок із сталим розвитком
Доступ до фінансових послуг	наявність обслуговування в банках, доступ до рахунків, мікрокредитів	підвищення ліквідності, стабільність обороту	економічна стійкість підприємств
Умови доступу	вартість кредиту, строки, вимоги до забезпечення, прозорість умов	доступність ресурсів для широкого кола підприємців	рівність економічних можливостей
Фінансова грамотність	рівень знань про фінансові інструменти, здатність планувати й управляти	зниження ризиків, підвищення ефективності використання коштів	підвищення інституційної якості управління
Цифрова доступність	можливість користуватись онлайн-платежами, е-банкінгом, платформами	зменшення транзакційних витрат, розширення ринків	технологічна модернізація малого бізнесу
Доступ до альтернативних фінансів	венчурний капітал, лізинг, краудфандинг, факторинг	диверсифікація джерел капіталу, інноваційний розвиток	інвестиційна привабливість, зелений бізнес

Джерело: укладено автором на основі [4–6; 10]

кілька разів після 2020 року [1; 10]. Водночас цифровізація інклюзії має і свої обмеження. Частина підприємців, особливо у сільській місцевості або старшого віку, демонструє низький рівень цифрової обізнаності, що унеможливує ефективне користування новими фінансовими інструментами. Додатковим викликом є кіберризик, відсутність єдиної цифрової платформи для доступу до всіх типів фінансових сервісів та нестабільність цифрової інфраструктури у зонах бойових дій або тимчасової релокації бізнесу [6; 10].

З огляду на вищезазначене, доцільним є систематизація ключових проблем та викликів, з якими стикається малий бізнес в Україні на шляху до фінансової інклюзії. У табл. 2 наведено узагальнення основних бар'єрів, їх проявів та потенційних шляхів подолання.

Отже, сучасний стан фінансової інклюзії малого бізнесу в Україні характеризується суперечливістю: з одного боку, зростає кількість цифрових рішень і доступних сервісів, з іншого – зберігається глибока нерівність у доступі, особливо серед мікробізнесу, підприємців із сільської місцевості, ветеранів, жінок і молоді. Формування ефективної системи фінансової інклюзії потребує комплексного підходу, що поєднує технологічні, інституційні, освітні та соціальні інструменти.

Підвищення фінансової інклюзії малого бізнесу є багатовекторним завданням, яке потребує синхронізації з державною фінансовою політикою, розвитком фінансової інфраструктури та впровадженню соціально орієнтованих і технологічно інноваційних рішень. В умовах сучасних трансформацій особливої ваги набуває реалізація інструментів, здатних забезпечити не лише розширення доступу до фінансових ресурсів, а й відповідність принципам сталого розвитку, таким як інклюзивність, прозорість, довгострокова ефективність і соціальна справедливість.

Один із базових інструментів – це розвиток пільгових програм державної фінансової підтримки. Попри наявність ініціатив на кшталт про-

грами «5-7-9%», обсяг фактично охоплених нею підприємств залишається обмеженим. Необхідно посилити адресність таких програм, запровадити гнучкіші умови кредитування для новостворених суб'єктів, мікробізнесу, підприємств, які працюють у сфері екологічно орієнтованих рішень або займаються соціальним підприємництвом. Пріоритетним є також впровадження гарантованих державою фінансових інструментів, зокрема системи державних гарантій на частину кредиту або механізмів компенсації частини процентної ставки [4; 6].

Важливу роль відіграє цифровізація фінансового доступу, зокрема подальший розвиток інтернет-банкінгу, електронного документообігу, онлайн-платежів, інтеграція платіжних сервісів з бухгалтерськими програмами, а також впровадження відкритих фінансових платформ, де підприємці можуть обирати й порівнювати фінансові продукти. Електронні кабінети, персоніфіковані консультації, мобільні застосунки для управління бізнес-фінансами – усе це забезпечує більшу прозорість, швидкість і доступність фінансових рішень, особливо для мікропідприємств. У цьому контексті ключовим є підвищення цифрової грамотності підприємців, особливо у сільській місцевості та серед малодосвідчених бізнесменів [1; 6; 10]. Іншим напрямом є стимулювання розвитку небанківського фінансового сектору, який здатен задовольнити потреби малого бізнесу у фінансуванні на більш гнучких умовах. Ідеться, насамперед, про мікрофінансові організації, кредитні спілки, краудфандингові платформи, лізингові компанії. Держава може відіграти роль посередника або гаранта для спільних фінансових продуктів між такими структурами та малими підприємствами. Необхідно також оновити законодавчу базу у сфері альтернативного фінансування та створити сприятливі регуляторні умови для зростання довіри до цих інститутів [8, 10]. Підвищенню рівня фінансової інклюзії сприяє й розвиток фінансової культури та підприємниць-

**Таблиця 2 – Фінансова інклюзія малого бізнесу:
основні виміри, вплив на функціонування та відповідність принципам сталого розвитку**

Категорія бар'єрів	Конкретні прояви	Можливі напрями подолання
Інституційні	високі вимоги до забезпечення, непрозорі умови кредитування	гарантійні фонди, стандартизація кредитних процедур
Інформаційні	низька обізнаність про фінансові продукти і програми підтримки	навчання, консультаційна підтримка, створення єдиної платформи
Цінові	високі ставки, короткі строки, високі комісії	субсидовані програми, податкові стимули, пільгові продукти
Технологічні	відсутність інтернету, слабка цифрова компетентність	інвестування в інфраструктуру, освітні проекти
Поведінкові	недовіра до банків, звичка до готівкових операцій, уникання формалізації	підвищення фінансової культури, адаптивні продукти

Джерело: укладено автором на основі [1; 4; 5; 7; 9]

кої освіти. Включення модулів з фінансової грамотності до програм підтримки малого бізнесу, доступ до освітніх курсів, тренінгів, консультаційних сервісів значно покращує здатність підприємців розуміти фінансові ризики, планувати бюджет, оптимізувати витрати та формувати ефективну фінансову стратегію. Успішні приклади демонструють ефект мультиплікатора: підвищення обізнаності призводить до зростання запиту на фінансові продукти, розширення участі в інвестиційних програмах та формалізації бізнесу [5; 6].

Окремим і перспективним вектором є впровадження фінансових інструментів, орієнтованих на сталий розвиток. Мова йде про ESG-фінансування, зелені кредити, інвестиційні продукти з соціальною складовою. Такі інструменти дозволяють малому бізнесу не лише отримувати ресурси на вигідніших умовах, а й підвищувати власну репутацію, залучати нові ринки та демонструвати відповідальність перед споживачами й громадою. Формування локальних кластерів сталого підприємництва з участю фінансових партнерів, муніципалітетів і соціально активних бізнесів може стати основою нової моделі фінансової інклюзії.

Усі перелічені інструменти є ефективними лише за умови їх інтегрованого впровадження. Фінансова інклюзія має розглядатися не як ізолюваний напрям державної політики, а як складова системного переходу до інклюзивної моделі економічного зростання. Це передбачає поєднання фінансових, інституційних, цифрових, освітніх та соціальних механізмів, адаптованих до потреб реального малого бізнесу, а не декларативних нормативних конструкцій. Важливо, щоб підхід до інклюзії був динамічним, гнучким і відкритим до зворотного зв'язку з боку самих підприємців.

Висновки. Таким чином, фінансова інклюзія малого бізнесу є багатоаспектним явищем, що поєднує доступ до фінансових ресурсів, цифрову трансформацію, соціальну відповідальність і економічну стійкість. Її розширення потребує комплексної політики, орієнтованої на усунення бар'єрів, розвиток фінансової інфраструктури та впровадження інноваційних, соціально орієнтованих інструментів, здатних забезпечити стале функціонування малого підприємництва в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Kraievskiy V. M., Kolisnyk O. P., Skoryk M. O. Digitalisation of the accounting and analytical support service for small businesses. *Економіка розвитку систем*. 2024. Том 6. № 2. С. 36–41
2. Kraievskiy V., Skoryk M., Savchenko A., Polischuk S., Skrypyuk S. Accounting and analytical mechanism of formation of three-dimensional value the company. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2021. Vol. 2 №. 37. P. 95–104
3. Skoryk M. O., Tkachenko V. V., Marchenko O. I., Hmyrya V. P., Kucherenko V. M. Foreign experience of financial, credit and invest support of small business. *Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*. 2020. Volume 4. Number 386. P. 189–197
4. Буряченко А. Є., Служенко А. Ю. Фінансова інклюзія та соціальна стабільність в Україні в умовах глобальних турбулентностей. *Бізнесінформ*. 2024. № 10. С. 356–363
5. Дудинець Л. А., Верней О. Є. Фінансова інклюзивність та її детермінанти. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 2. С. 8–13
6. Захарченко Н. В. Фінансова інклюзія для підвищення добробуту населення та економічного зростання держави. *Фінанси України*. 2020. № 6. С. 105–116
7. Кошелев І. О. Вбудоване фінансування як інструмент забезпечення фінансової інклюзії для мікро-, малих та середніх підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 70. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-40>
8. Краєвський В. М., Скорик М. О., Костенко О. М., Довбиш Н. Є. Концепції і методи розвитку підприємства: економічний та обліково-аналітичний контекст. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2021. № 2 (46). Т. 1. С. 43–49
9. Наumenкова С., Міщенко С. Цифрова фінансова інклюзія: можливості та обмеження для України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2020. № 1–2. С. 137–145
10. Птащенко О. В., Іващенко О. А. Розвиток суб'єктів підприємництва в умовах економічної інклюзії: інструментарій інтенсифікації розвитку та соціально-економічна нестабільність. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2024. № 2 (14). С. 16–26

References:

1. Kraievskiy V. M., Kolisnyk O. P., Skoryk M. O. (2024) Digitalisation of the accounting and analytical support service for small businesses. *Ekononika rozvytku system – Economy of Systems Development*. Vol. 6. No. 2. Pp. 36–41.
2. Kraievskiy V., Skoryk M., Savchenko A., Polischuk S., Skrypyuk S. (2021) Accounting and analytical mechanism of formation of three-dimensional value the company. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. Vol. 2. No. 37. Pp. 95–104.
3. Skoryk M. O., Tkachenko V. V., Marchenko O. I., Hmyrya V. R., Kucherenko V. M. (2020) Foreign experience of financial, credit and invest support of small business. *Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*. Vol. 4. No. 386. Pp. 189–197.

4. Buriachenko A. Ye., Sluzhenko A. Yu. (2024) Finansova inkluziia ta sotsialna stabilnist v Ukraini v umovakh hlobalnykh turbulentnostei [Financial inclusion and social stability in Ukraine under global turbulence]. *Biznesinform – Business Inform*. No. 10. Pp. 356–363. (in Ukrainian)
5. Dudynets L. A., Vernei O. Ye. (2018) Finansova inkluzyvnist ta yii determinanty [Financial inclusiveness and its determinants]. *Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*. Issue 2 (130). Pp. 9–16. (in Ukrainian)
6. Zakharchenko N. V. (2020) Finansova inkluziia dlia pidvyshchennia dobrobutu naselennia ta ekonomichnoho zrostantia derzhavy [Financial inclusion to increase population welfare and economic growth of the state]. *Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine*. No. 6. Pp. 105–116. (in Ukrainian)
7. Koshelev I. O. (2024) Vbudovane finansuvannia yak instrument zabezpechennia finansovoi inkluzii dlia mikro-, malykh ta serednikh pidpriemstv [Embedded financing as a tool of ensuring financial inclusion for micro, small and medium-sized enterprises]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*. Issue 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-40> (in Ukrainian)
8. Kraievskiy V. M., Skoryk M. O., Kostenko O. M., Dovbysh N. Ye. (2021) Kontseptsii i metody rozvytku pidpriemstva: ekonomichni ta oblikovo-analitychni kontekst [Concepts and methods of enterprise development: economic and accounting-analytical context]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seriya: “Ekonomichni nauky” – International Scientific Journal “Internauka”. Series: Economic Sciences*. No. 2 (46). Vol. 1. Pp. 43–49. (in Ukrainian)
9. Naumenkova S., Mishchenko S. (2020) Tsyfrova finansova inkluziia: mozhlyvosti ta obmezhenia dlia Ukrainy [Digital financial inclusion: opportunities and constraints for Ukraine]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Scientific Bulletin of Odesa National Economic University*. No. 1–2. Pp. 137–145. (in Ukrainian)
10. Ptashchenko O. V., Ivashchenko O. A. (2024) Rozvytok subiektiv pidpriemnytstva v umovakh ekonomichnoi inkluzii: instrumentarii intensyfikatsii rozvytku ta sotsialno-ekonomichna nestabilnist [Development of entrepreneurial entities under economic inclusion: tools for development intensification and socio-economic instability]. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*. No. 2 (14). Pp. 16–26. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 06.04.2025